

Ana-Babamın Fısıltıları

Koray Özer
koray.ozertbd.org.tr

Colin McEvedy'nin yazdığı dört ciltlik tarih atlasında (Sabancı Üniversitesi Yayınları, Nisan 2004) kavim hareketlerinin Dünya tarihini belirleyen en önemli etkenlerden biri olduğunu okuruz. Atlas'ın ilk cildinde McEvedy, küçük toplulukların kavimleşmesini, kavimlerin kabına sığmayarak komşu topraklara doğru genişlemesini veya bazen uzak topraklara göçmesini, çıkan savaşları, ölenleri, kalanları, kurulan devlet ve imparatorlukları anlatır. Her elli yıl için verdiği haritalarla da o sırada bilinen siyasi sınırları çizerek okura dört boyutlu bir Dünya tarihi sunar. McEvedy'nin Atlas'ını incelediğimizde Türklerin ortaya çıkışı İ.S. 500 yıllarına dayanır. İ.S. 800'de Asya'da pek çok emirlik varken Türkler hâlâ kavimler halindedir. 1400'lü yıllara kadar Avrupa'da pek çok siyasi sınır devlet, prenslik, dükalık, imparatorluk veya krallık şekillenmişken Asya'da geniş bozkırlar, hanlıklar, emirlikler, beylikler ve sınırı çok belirli olmayan imparatorluklar şeklinde bölünmüştür. 1500'den sonra Rusya İmparatorluğu'yla birlikte kıta Asya'sında siyasi sınırlar biraz daha belirginleşir ve 1800'lerde doğuda Çin-Mançu İmparatorluğu, kuzeyde Rusya ve güneyde sömürgeleştirdikleri topraklarla İngiltere, İspanya, Fransa ve Portekiz Asya'nın başat güçleri olarak yerlerini alırlar. Türk ve Moğol kökenli halklar bu başat güçlerin arasına sıkışıp kalırlar. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı, Sovyet Devrimi, Çin Sovyet gerginlikleri ve yanlış tarafa "oynama" gibi nedenler, bu halkları şamar oğlanına çevirir. Yağmurdan kaçalım derler, doluya tutulurlar, doludan kaçarlara, kara tutulurlar. Yollar gözleniyordur, evler gözleniyordur, elde var göç, avuçtaki hüzdür...

"Son yüzyılda ailedeki hiç kimse doğduğu toprakta ölmedi!" diye yazıyor Tatar asıllı yazar Sofya Kurban, Göç adlı öykü kitabında (Phonix, 2012). Ekim devrimi ile birlikte bölgede büyük bir kargaşa ve açlık başlamıştır. İnsanlar köy köy, kasaba kasaba birleşip yurtlarından ayrılırlar. Göç'te anlatılan aile, Sovyet Devrimi'nden sonra Çin'e kaçarak SSCB sınırlarına yakın Gulca şehrine yerleşir. Ama kargaşa durmaz, otuz yıl sonra, Çin'de Kültür İhtilal'ı patlak verir. Gulca, her öğlen ve akşam hoparlörlerinden ("İlaba"lardan) "Çiley Yütendi Rınmın" (Ayağa kalk ey ezilen insan) dizesiyle başlayan, hasat, ekin, yapılan yeni yol, okullarda kimlerin kızıl kravatı hak ettiğiyle ilgili demir leblebi bültenlerin yayımlandığı küçük bir sınır şehrine dönüşür. Soğuktur ve karlıdır, azınlıkların kendini birinci sınıf vatandaş hissetmelerine engel olacak her türlü baskı kol gezmektedir tipili taş yollarda... Öykü anlatıcısı küçük kızın belleğine, kışlardan biri "babamın dağlarda ölesiye dövüldüğü kış" diye kazanmıştır. Çalışma izni olmayan baba, madenlerden kaçak yollarla kömür alıp pazarda satarak, sebze meyve yetiştirerek ailesini geçindirmeye çalışıyordu çok çok. Ancak göze batınca dağlara karışıp imini timini yoka saydığını da

bilmiştir... Çarlık Rusya'sından kaçıp gelenlerin elleriyle var ettikleri Gulca şehri, bu Tatar ailesi için bir hapishaneye dönmüştür artık. Gelenekler, görenekler bin yıllık bir kültür görmezden gelinmiştir. Ne sana gelen mektup senindir, ne ağzından çıkan söz senin.

İsviçreli yazar Max Frisk'in göçmen işçiler için söylediği "Biz işçi çağırdık, insanlar geldi," sözünün anlaşılmasına daha çok vardır Asya'da... Kurban, sürekli göç ederek yaşamının sırlarını vermektedir kitaptaki öykülerden birinde: "İlk nesil ölür, ikinci nesil çok çalışır, üçüncü nesil gerçekten orali olur." Bu durumda ilk kuşağın katli vaciptir, ikinci kuşak sessiz kölelerdir, üçüncü kuşak da ebeveynlerin yüzü suyu hürmetine uyum güçleriyle o topraklara kendini ait hissedebilir. Üç kuşakta göçmenden vatandaş çıkarmanın en kestirme formülüdür bu. Ama ah o büyük babalar ve büyük anneler yok mu: "Büyük babalar tarihlerini torunların yüreğine küçük bir ev olarak işlemişlerdir." Kimi için o evler İdil boyundaki Kazan kentidir, kimi içinse Türkiye'dir, İstanbul'dur.

Göç'ün anlatıcısı küçük kız ortanca çocuktur. Canı acır ama ağlamaz, köpeği Aktaban'ı zehirlerler yakınmaz, işten geç gelişlerinde annesini merak eder ama dövünmez. Sanki büyümüş de küçülmüştür veya uyumun sırrını ermiştir. Kulağı deliktir, gece uyur gibi yapıp ana-babasının fısıltılarını dinler, çocuklardan gizlenen tüm kötü haberlerin adsız sır kâtibidir o. Gizliden gizliye meraklanır, endişelenir, korkar... Sırası geldiğinde karları "inci gibi" yağarken görür; babasının bahçeden koparıp verdiği karpuzla mutlu bir şekilde yoluna giden Lav Hen'in onlara dönüp bakışının otuz yıl boyunca evlerinin önündeki arkin üstünde asılı kalacağını bilir; sırtına iğne gibi batan tüm kem gözleri tek tek sayabilir. Ezberindeki kızıl şarkıları sofadaki ayakkabıların arasına dizer de "Kendimizce" diye adlandırdığı ana dilinin türkülerini eve girer. Sorumludur ama önünde sonunda çocuktur. Unutarak beyaz ekmekle sokağa çıktığı için, rejim karşıtı düşünce ve hareketlerin incelendiği "Düşünce Düzeltme Hareketi"ndeki "iyileştirme seanslarına" ninesini bir ay boyunca kaptırmaktan gocunmaz. Ninesi de

beyaz ekmeği düzenli yemedikleri konusunda zaten "Düşünce Düzeltme Hareketi"ndeki yöneticileri ikna etmiştir...

Kitap, Kurban ailesinin Rus Devrimi'yle başlayıp, Çin Kültür İhtilal'iyle süren ve Anadolu'ya göçle sonlanan seksen yıllık tarihinden on dokuz öyküyü içeriyor. Öykülerden biri de Anadolu yerine New York'a göçmüş bir kuzen üzerine... Sofya Kurban, yaklaşık sekiz yıldır Lacivert Öykü ve Şiir Dergisini arkadaşlarıyla birlikte çıkarıyor. Büyülü Gerçekçiliği seven kalemi bu kez kendi aile öyküsünü yazmış. Orta Asya'dan Türkiye'ye 20. Yüzyıl'da yapılan göçleri edebi bağlamda ele alan ilk yapıtlardan biri Göç...

Göç, Sofya Kurban, Phoenix, 2012

